

‘I he taimi ‘oku pekia fakafokifā ai ha tokotaha

Ko e ngaahi fuofua sitepú

Tongan translation

‘I he taimi ‘oku pekia fakafokifā ai ha tokotaha ‘okú ke ‘ilo‘i, ‘e lava ke hoko ia ko ha taimi fakamamahi mo faingata‘a mo‘oni – ‘o toe mahulu ange ia ‘i he taimi ‘oku fihí ai ‘a hono tūkunga, pe ko ha ‘ikai mahino ‘a e tupu‘anga ‘o e pekiá. ‘Okú mau fakahoko atu ‘a ‘emaú fie kaungā ongo‘i mo‘oni mo koe mo ho fāmilí mo e kāingá.

‘Okú mau ‘amanaki ‘e hoko ‘a e fakamatala ko ‘ení ke ne tali ha‘o ngaahi fehu‘i ‘i he taimi ‘e kamata ai ‘a e fakatotolo ‘a e kolonáá (coroner) ki he founga na‘e mālōlō ai ‘a ho‘o tokotaha pekiá.

Hulu‘i ‘a e ‘ata ‘o e koutí ke mamata‘i ha vitíō nounou fekau‘aki mo e ngaahi fuofua sitepu ‘o e founga ngāue ‘a e kolonáá.
coronialservices.justice.govt.nz/the-familys-rights/first-stages-of-the-coronial-process

Kuo fakahoko atu ‘a e mālōlō ‘a ho‘o tokotaha pekiá ki he kolonáá

‘I he taimi ‘oku fakafokifā, ‘ikai mahino, fita‘a, hā ngali tāonakita, hoko ta‘e‘amanekina ai ha pekiá ‘i ha ‘uhinga fakafaito‘o pe lolotonga ‘o hano tokangaekina pe tauhi fakalao, ‘e ‘oatu ia ki he kolonáá.

KO E HĀ ‘A E FATONGIA ‘O E KOLONĀ?

Ko e kolonáá ‘oku hangē pē ia ko ha fakamaaú. Ko ha kau ‘ōfisa faka-e-fakamaaú‘anga tu‘u tau‘atāina kinautolu ‘oku nau fakatotolo‘i mo tala tu‘utu‘uni fekau‘aki mo ha ngaahi pekiá fakafokifā mo ta‘e‘amanekina ‘i Aotearoa Nu‘u Sila.

‘I he ngata‘anga ‘o ‘ene fakatotoló, ‘e tuku atu ‘e he kolonáá ‘a e ngaahi tu‘utu‘uni ‘o makatu‘unga meí he ngaahi mo‘oni‘i me‘a felāve‘i mo e pekiá ‘a e tokotaha ko iá. Ko ha tu‘utu‘uni (finding) ko ha lēkooti faka‘ofisiale ia ‘o e tu‘utu‘uni ‘a e kolonáá felāve‘i mo e ngaahi tupu‘anga mo e ngaahi tūkunga ‘o ha pekiá.

‘E lava fokí ‘e he kolonáá ‘o fakahoko ha‘á ne ngaahi fakamatala mo ha‘á ne ngaahi fokotu‘u ‘o fakataumu‘a ke faka‘ehi‘ehi meí ha toe hoko ‘a ha ngaahi pekiá tatau ‘i he kaha‘ú.

‘Okú tokonia ‘a e kau kolonáá ‘e he kau ngāue ‘a e ‘luniti ki he Ngaahi Sēvesi ‘a e Fakamaaú‘anga Kolonáá (Coronial Services Unit), ‘a ia ko e kongia ia ‘o e Te Tāhū o te Ture – Potungāue ki he Fakamaaú‘angá.

KO HAI ‘E FETU‘UTAKI MAI KIATE AU?

‘E fetu‘utaki atu ha kau fakafongia meí he Ngaahi Sēvesi ‘a e Fakamaaú‘anga Kolonáá pea mo e Potungāue Polísí fakatou‘osi ‘i he ngaahi ‘aho ka hoko maí. ‘E fiema‘u ke nau talanoa mo koe ko ha kongia ia ‘o e founga ngāue ki hono kumi ‘o ha ngaahi tali ma‘á u mo ho fāmilí mo e kāingá.

‘I he taimi ‘oku fakahoko atu ai ha pekiá ki he kolonáá, ‘oku fiema‘u ‘e he lao a Nuu Silá ‘a e Potungāue Polísí ke nau fakahoko ha ngaahi me‘a tu‘upau pea mo tānaki ha ngaahi fakamatala tu‘upau. ‘Okú pau pē na‘e ‘osi ‘oatu ‘e ha tokotaha meí he Potungāue Polísí ‘a e fakamatalá ni ke ke lau, ko ha kongia ia ‘o e founga ngāue ni.

Ko e ‘Ōfisi Fakafonua ki he Fuofua Fakatotoló (National Initial Investigation Office pe NIIO) ko ha kongia ia ‘o e Ngaahi Sēvesi ‘a e Fakamaaú‘anga Kolonáá pea ‘oku nau ngāue ‘o fakafongia‘i ‘a e kolonáá. ‘E fetu‘utaki atu ha tokotaha meí he NIIO kiate koe fekau‘aki mo e ngaahi sitepu mahu‘inga ‘e ni‘ihí ‘e hoko atu meí ai. ‘I he taimi ‘e ni‘ihí, ‘e fetu‘utaki fakahangatonu atu pē ‘a e kolonáá ia kiate koe kapau te ne fiema‘u ke fakahoko ‘eni.

Kātaki ka ke mea‘i pē ko e kakai ko ia te nau fetu‘utaki atu kiate koé te nau fakafeangai atu kiate koe mo ho fāmilí mo e kāingá ‘i he founga faka‘apa‘apa tahá ‘i he lolotonga ‘o e ngāue ni.

‘E tokangaekina ‘e he kolonáá ‘a ho‘omou ngaahi fiema‘u ‘oku kaunga ki ho‘omou ‘ulungāanga fakafonua mo fakalaumalié

‘Okú mahu‘ing ki he kolonáá ke ne mahino‘i ‘a ho‘omou ngaahi fiema‘u felāve‘i mo homou ‘ulungāanga fakafonua mo fakalaumalié ‘i he lolotonga ‘o e vaha‘a taimi ko ‘ení. Kātaki ‘o telefoni ki he NIIO ke fakahā atu kiate kinautolu ‘a e founga ‘e fakalato ai ‘a ho‘omou ngaahi fiema‘u felāve‘i mo homou ngaahi ‘ulungāanga fakafonua mo fakalaumalié.

‘Okú mahu‘inga ke ma‘u ‘e he NIIO mo e kolonáá ‘a e tokotaha fetu‘utaki totonú, pe tokotaha kāinga ofi ‘o e pekiá, ke nau fetu‘utaki ‘i he lolotonga ‘o e ngāue ni. Kapau ‘oku ‘ikai ko koe ‘a e tokotaha totonu ke fakafongia‘i ‘a e fāmilí tautonú, kātaki ‘o fakahā atu ki he NIIO pe ko hā ‘a e tokotaha totonu ki heni.

Te ke lava ‘o telefoni ki he ‘i he 0800 266 800 pe ‘imeili ki he niiio@justice.govt.nz. Kātaki ‘o fakatokanga‘i kapau kuo pekiá ‘a ho‘omou tokotaha pekiá ‘i ha founga ‘oku mahalo‘i ko ha fakapō, pea ko e Potungāue Polísí leva, ‘o ‘ikai ko e NIIO, te nau fetu‘utaki atu kiate koé.

‘E lava ke ‘i ai ha‘o tokotaha taukave (tokotaha poupu), kaumāta, faifekau, pe fale‘i fakalaumalié mo koe ‘i ha fa‘ahinga kongia pē ‘o e founga ngāue ‘a e kolonáá.

‘E malava ke tu‘utu‘uni ‘e he kolonáá ke fai hano sivi ‘o e pekiá (post-mortem)

‘I hano sivi ‘o e pekiá, ‘e feinga ‘a e toketā mataotao ki he sinó mo e ngaahi kongokonga ‘o e sinó (pathologist pe pātologia - ko ha toketā kuo ako‘i makehe) ke kumi ‘a e tupu‘anga fakafaito‘o ‘o e pekiá ‘aki ‘a ‘ene sivi faka‘aufuli ‘a e tokotaha pekiá, ‘i loto mo tu‘a. ‘I he taimi ‘e ni‘ihí, ‘e malava ke tu‘utu‘uni ‘e he kolonáá ‘a e toketā pātologia ke ne sivi pē ‘a tu‘a, pe ko ha ngaahi kongia tu‘upau pē ‘o e sinó. ‘Okú ui ‘eni ko ha “sivi si‘i ‘o e pekiá” (“lesser post-mortem”).

Ko hano sivi ‘o e pekiá ‘oku angamaheni ‘a hono fakahokó ‘i ha fale mate ‘i he falemahaki ofi taha ki he feitu‘u na‘e hoko ai ‘a e pekiá, ‘o fakahoko ia ‘e ha toketā pātologia ‘a ia ‘okú ne ma‘u ‘a e tu‘unga fakamo‘oni ako mo e ngofua ke ne fakahoko ia. Kapau ko ho‘omou tokotaha pekiá ko ha tama toki fanau‘i pe kuo pekiá ‘i ha ngaahi tūkunga ‘oku fakafehu‘ia, pe na‘e fakahoko ki ai ha hia, ‘e ala fiema‘u ki ai ha toketā pātologia ia kuo ‘osi ako‘i makehe ki ai.

Kapau ‘oku ‘ikai ha fale mate ‘i he falemahaki pe ko ha toketā pātologia fe‘unga ‘i homou feitu‘ú, ‘e ala tauhi ho‘o pekiá ‘i ha ‘api fai‘anga ‘apisia pe ko e falemahaki fakafeitu‘ú kimu‘a pea toki fakahā‘ele atu ia ki he fale mate pe fai‘anga sivi ofi tahá ki hano sivi.

‘E fakahoko ‘e he toketā pātologia ‘a e sivi ‘a e pekiá ‘i he faingamālie vave taha te ne malavá. Ko e angamaheni ko e ‘aho ngāue hono hoko ‘eni meí he ‘aho na‘e mālōlō ai ‘a ho‘o tokotaha pekiá. ‘E fakahoko ‘a e tūkuingata ‘o e kolonáá, toketā pātologia mo e kau Polísí ke fakapapau‘i ‘oku fakafoki atu ‘a ho‘omou pekiá kiate kimoutolu ‘o ‘ikai toe toloi, ‘i he faingamālie vave tahá.

‘E FĒFĒ KAPAU ‘OKU ‘IKAI KE U LOTO AU KE FAKAHOKO HANO SIVI ‘O E PEKIA?

‘Okú ‘i ai ‘a e totonu ‘a e fāmilí tautonú ke nau fakahā ‘a ‘enau ta‘eloto ki hano sivi ‘o e pekiá, tukukehe kapau ‘oku hā mai ko e pekiá ‘a e tokotaha ko iá ko ha ola ia ‘o ha hia na‘e fakahoko, pe ko hano tu‘utu‘uni atu ‘e he kolonáá ke fakahoko leva hano sivi ‘o e pekiá koe‘uhí ‘oku ‘i ai ha ‘uhinga lelei ke fakahoko ia, ‘o hangē kapau ‘e toe toloi te ne fakafe‘ātungia‘i ai ‘a e malava ‘e he toketā pātologia ‘o fakapapau‘i ‘a e tupu‘anga ‘o e pekiá. Kātaki ‘o fakahā ki he NIIO kapau ‘okú ke fie fakahā ha‘o ta‘eloto ki hano sivi ‘o e pekiá.

Ko e tu‘utu‘uni aofangatuku pe ‘e tu‘utu‘uni atu ke fakahoko ha sivi ‘o e pekiá pe ‘ikai, ‘e fakahoko ia ‘e he kolonáá, ‘o fakakaukau‘i ai ‘a e ngaahi fakamatala kotoa pē ‘okú ne ma‘ú, ‘o kau ki ai mo ha ngaahi ta‘eloto. Te ne ala tu‘utu‘uni ke:

- faka‘atā ‘a (loto tatau mo) ho‘o ta‘elotó, ‘o ‘uhinga ia ‘e ‘ikai fakahoko hano sivi ‘o e pekiá
- fakahoko hano sivi si‘i ‘o e pekiá
- fakahoko hano sivi kakato ‘o e pekiá
- tu‘utu‘uni ke fakahoko leva hano sivi ‘o e pekiá ke fakapapau‘i ‘oku fakafoki atu ‘a ho‘omou pekiá ‘i he vave taha ‘oku ala malavá.

Kapau 'oku ke lotomamahi 'i he tu'utu'uni 'a e kolonaá, te ke lava 'o fakahā 'a ho'o ta'elotó, ki he Fakamaau'anga Lahí (High Court).

Kuo pau ke fakahoko 'eni 'i he houa 'e 48 mei hono ma'u atu 'o e tu'utu'uni 'a e kolonaá ke kei fakahoko 'a e sivi 'o e pekiá.

'Oku mau fokotu'u atu ke ke kumi ha'o fale'i fakalao pē 'a 'au fekau'aki mo e founa ke fakahā atu 'aki 'a ho'o ta'elotó, ki he Fakamaau'anga Lahí. Kātaki 'o fakahā ki he NIIO kapau te ke fili ke fakahā atu 'a ho'o ta'elotó, ki he Fakamaau'anga Lahí.

Ko e hā 'a e me'a 'oku hoko lolotonga 'o hano sivi 'o e pekiá?

Kapau 'e fakahoko hano sivi 'o e pekiá, 'e sivi 'e he toketā pātulosiá 'a e sinó 'i tu'a mo loto – 'o makatu'unga 'i he tu'utu'uni 'a e kolonaá – pea te ne ala to'o ai ha ngaahi konga ke toe fai hano sivi fakalahi. Ko e sivi ke 'eni 'e lava ke ma'u mei ai ha fakamatala mahu'inga fekau'aki mo e 'uhinga 'o e pekiá 'a e tokotaha ko iá. Ko e ngaahi konga ke sivi 'e lava pē ko ha ngaahi konga iiki 'o ha 'ókani (konga 'o e sinó 'oku 'i ai hano fatongia pau) pe toto. Ko e lahi taha 'o e ngaahi konga 'oku to'o ke sivi 'oku 'ikai toe lahi hake ia 'i he motu'atuhu 'o ha tokotaha lahi.

Kapau na'e to'o ha ngaahi konga ke sivi, 'e lava ke ke kole mai ke fakafoki atu ia kiate koe 'i he taimi 'e tāpuni ai 'a e faka'eke'eke 'a e kolonaá. 'E fetu'utaki atu 'a e Ngaahi Sēvesi 'a e Fakamaau'anga Kolonaá fekau'aki mo 'eni. Kātaki 'o fakatokanga'i 'e lava ke laui māhina pe laui ta'u pea toki fakafoki atu 'a e ngaahi konga ko ia na'e to'o ke sivi, pea 'i he taimi 'e ni'ihī, 'e 'ikai toe ha konga ia hili 'a e sivi.

Hili fakahangatonu 'a hono fakahoko 'o e sivi 'o e pekiá, 'e 'oange 'e he toketā pātulosiá ki he kolonaá ha ola fakataimi (ola tōmu'a, fakaangaanga) 'o fakahā ai 'a e tupu'anga te'eki ai fakapapau'i 'o e pekiá. 'E fakahā atu 'e he NIIO kiate koe 'a e ola tōmu'a ko iá. Kātaki 'o vakai ki lalo 'i he konga ki he 'Ngaahi Sitepu Hono Hokó' ki he founa ke ma'u atu ai 'a e lipooti aofangtuku ki hono sivi 'o e pekiá, 'a ia 'oku lipooti atu ai 'a e tui aofangtuku 'a e toketā pātulosiá fekau'aki mo e ngaahi tupu'anga 'o e pekiá.

Ko e fakafe'ao ki ho'omou pekiá

Te ke lava 'o mamata pe nofo ofi ki ho'omou pekiá 'i he fale maté pe feitu'u fai'anga sivi fakafeitu'ú, kapau 'oku malava 'e he feitu'u ko iá 'o fakahoko 'a e mamata ki he pekiá pea 'oku loto ki ai 'a e kolonaá. Ka neongo iá, 'e ala 'i ai ha ngaahi fakangatangata ki he taimi 'e fakangofua ai 'eni, hangē 'o kapau 'oku 'i ai ha ngaahi fāmili mo ha kāinga kehe 'oku nau omi ke mamata ki ha'anau kau pekiá.

'E fakahoko 'e he timi 'a e NIIO 'a e me'a te nau lavá ke tokoni atu kiate kimoutolu ke mou mamata ai ki ho'omou pekiá 'i ha taimi 'e hoa mo kimoutolú, pe ke fokotu'utu'u ke mou nofo ofi atu ki ho'omou pekiá. Kātaki 'o telefoni ki he NIIO 'i he 0800 266 800 kapau 'oku mou fie mamata ki ho'omou pekiá pea mo/pe nofo ofi atu ki ai lolotonga 'o hono tauhi ia 'i he malumalu 'o e kolonaá.

Ko e lelei tahá ke mou fokotu'utu'u ke mou ō atu fakataha ki ai mo homou fāmili mo e kāinga.

FAKAFOKI ATU 'O HO'OMOU PEKIÁ MO HONO FOKOTU'UTU'U 'O HONO 'APISIÁ

Ko 'ene maau pē ke tukuange atu 'a ho'omou pekiá me'i he fale maté pe ki he feitu'u fai'anga sivi fakafeitu'ú, 'e fiema'u ke mou fokotu'utu'u ha tokotaha fokotu'utu'u ngāue ki he kau pekiá (funeral director) ke ne ma'u atu hono sinó 'o fakafongia'i kimoutolu. 'E lava foki ke mou fokotu'utu'u ke mou ma'u fakafoki atu 'e kimoutolu pē 'a hono sinó. Kapau 'oku mou loto ke fakahoko 'eni, kātaki 'o talanoa mo e NIIO fekau'aki mo e ngaahi fakangatangata ki hono fakahā'ele 'o e sino 'o ha kau pekiá.

Kapau 'oku mou fie ngāue'aki ha tokotaha fokotu'utu'u ngāue ki he kau pekiá ke nau ma'u fakafoki atu 'a e sino 'o ho'omou pekiá mo tokanga'i 'a e ngaahi me'a kau ki ai, 'oku mau fokotu'u atu ke mou fetu'utaki tōmu'a ki ai 'i he faingamālie vave tahá. 'Oku mahino kiate kinautolu 'a e ngaahi founa ngāue 'a e kolonaá pea te nau fetu'utaki mai kiate kinautolu 'o fakahā mai 'oku nau fakafongia'i kimoutolu. 'E ta'ofi 'i heni ha hoko 'a ha ngaahi tautoloi 'i hono ma'u fakafoki atu 'o e sino 'o ho'omou pekiá hili 'a hono fakamafai 'e he kolonā ke tukuange atu.

'E ma'u atu 'e ho'omou tokotaha fokotu'utu'u ngāue ki he pekiá ha foomu tukuange mo ha tohi fakamo'oni fakamomofi me'i he kolonaá ke lava ai ke fakahoko 'a hono tanú/fakamomofi pea mo tokoni atu ke mou fokotu'utu'u ha'á ne tohi mate (death certificate).

Ngaahi sitepu hono hokó

'E kamata leva 'a hono fakatoloi 'e ha kolonā 'a e ngaahi makatu'unga mo e tūkunga 'o e pekiá 'a ho'omou tokotaha pekiá. Ko e tokotaha 'oku ne tokanga'i ho'o keisi 'a ia 'oku ngāue mo e kolonā kuo vahe'i atu ki ai, ko ia te ke fetu'utaki mo iá, pea te ne fetu'utaki atu 'i he 'imeili pe puha meili. Te nau 'oatu kiate koe ha tatau 'o e ki'i tohi 'i he *Taimi 'Oku Pekia Fakafokifā Ai Ha Tokotaha* 'a ia 'e 'oatu ai ha fakamatala fekau'aki mo e me'a ke fai ha 'amanaki atu ki ai 'i he ngaahi māhina ka hokó.

'E toe 'oatu foki 'e he tokotaha 'okú ne tokanga'i ho'o keisi kiate koe, pe ko e kāinga ofi hono hokó 'oku taau mo iá, ha fakamatala lahi ange fekau'aki mo e founa ngāue 'a e kolonaá. Kapau 'e fiema'u, 'e lava ke ke kole ki he tokotaha 'okú ne tokanga'i 'a ho'o keisi ha tatau 'o e tohi fakamo'oni fakataimi 'a e kolonaá ke tokoni atu ki hono fakamā'opo'opo 'a e ngaahi me'a fekau'aki mo e pekiá mo hono tofi'á (estate) lolotonga 'a ho'omou talitali ki he tohi mate aofangatukú.

KO E HĀ 'A E LŌLOA 'O E FAKATOTOLO 'A E KOLONĀ?

'E lava ke a'u hake 'o laui ta'u 'a e fakatotolo 'a e kolonaá, 'o kapau 'e fakaava ha faka'eke'eke (inquiry) ki ai. 'Oku 'uhinga 'eni 'e ala 'ikai ke ke ma'u atu ha 'uhinga pau ki he tupu'anga 'o e pekiá, 'i ha vaha'a taimi lōloa. 'E lava 'e he tokotaha 'okú ne tokanga'i 'a e keisi 'o fakama'ala'ala atu 'a e founa ngāue ni 'o toe fakaikiiki ange.

'E atā atu 'a e tokotaha 'okú ne tokanga'i 'a e keisi ko ha tokotaha ia ke kei hokohoko atu 'a e fetu'utaki mo ia kae'oua leva kuo kakato 'a e faka'eke'eké, neongo ai pē pe ko e hā 'a e fuoloa 'o e founa ngāue ko iá.

Tokoni 'oku 'atā atu

'Oku 'oatu 'e he **ACC** ha tokoni fakapa'anga kapau kuo pekiá ha mēmipa 'o e fāmili pe kāinga me'i ha fakatu'utāmaki. Telefoni ta'etotongi: **0800 101 996**. Uepisaiti: acc.co.nz/im-injured/financial-support/financial-support-after-death

'Oku 'oatu 'e he **After a Suicide** ha sēvesi tokoni 'i he 'initaneti 'oku fakahoko atu 'e he Mental Health Foundation ma'a e ngaahi fāmili mo e kāinga kuo uesia 'e ha tāonakita. Uepisaiti: aftersuicide.nz

'Oku 'oatu 'e he **Births, Deaths and Marriages (BDM)** 'a e ngaahi tohi fakamo'oni maté. Telefoni ta'etotongi: **0800 22 52 52**.

'Imeili: bdm.nz@dia.govt.nz

Uepisaiti: govt.nz/organisations/births-deaths-and-marriages/

'Oku 'oatu 'e he **Community Law Centres** ha fale'i fakalao ta'etotongi ma'a kinautolu 'oku nau fiema'u iá. Uepisaiti: communitylaw.org.nz

'Oku 'oatu 'e he **Sands** ha tokoni ma'a e ngaahi mātu'a 'oku nau tengihia hili ha fā'ele mate pe pekiá 'a ha tama toki fā'ele'i. Uepisaiti: sands.org.nz

'Oku 'oatu 'e he **SIDS and Kids NZ** ha tokoni houa 'e 24 ma'a e ngaahi fāmili mo e kāinga hili ha pekiá ta'e'amanekina 'a ha ki'i pēpē. Telefoni ta'etotongi: **0800 164 455**. Uepisaiti: sidsandkids.org.nz

Ko e **Te Hokinga ā Wairua – End of Life Service** ki he ngaahi fakamatala kotoa pē kuo pulusi 'e he pule'angá fekau'aki mo e ngata 'a e mo'u'i. Uepisaiti: endoflife.services.govt.nz

Ko e **Manaaki Tāngata – Victim Support** 'okú ne 'oatu ha tokoni fakahangatonu mo e fakaeloto houa 'e 24 ma'a kinautolu kuo uesia 'e ha faihia mo ha a'usia fakamanavahē (trauma). Telefoni ta'etotongi: **0800 842 846**. Uepisaiti: victimsupport.org.nz

Ko e **Whetūrangitia** 'okú ne 'oatu ha tokoni ma'a e ngaahi mātu'a mo e kāinga hili ha pekiá 'a ha ki'i leka. Uepisaiti: wheturangitia.services.govt.nz/infant-or-child-death

Ko e **Te Hiranga Tangata – Work and Income** 'a e feitu'u te ke lava 'o tohi kole ki ai ki ha tokoni fakapa'anga ke tokoni atu ki he ngaahi fakamole 'o ha 'apisia ('e fakafuofua pē ki he tu'unga 'o ho'o pa'anga hū mai). Telefoni ta'etotongi: **0800 559 009**.

Uepisaiti: workandincome.govt.nz/eligibility/urgent-costs/bereavement